

Verden har kurs mod et nyt atomvåbenkapløb

Af John Kierulf

Opsigelsen af INF-traktaten truer med at genstarte atomkapløbet mellem USA og Rusland i de kommende år. Det vil især true sikkerheden i Europa – og Danmark. Vi bør arbejde intenst for at få udviklingen under kontrol og antallet af atomvåben reduceret.

8. december 1987 indgik USA og det daværende Sovjetunionen en bilateral aftale om at afskaffe alle deres landbaserede mellemdistance- og kortere rækkende missiler. Traktatens betegnelse er ”Traktat mellem Amerikas forenede Stater og Sovjetunionen om tilintetgørelse af deres mellemdistance- og kortere rækkende missiler”.

INF-traktaten blev undertegnet i Washington af præsident Ronald Reagan og generalsekretær Mikhail Gorbatsjov. Traktaten trådte i kraft 1. juni 1988. Traktaten kaldes oftest Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty (forkortet INF-Treaty), selvom INF

i realiteten er en aftale om afskaffelse af missiler – og ikke af atomvåben. Men de missiler, som var omfattet af INF, var udstyret med atomsprænghoveder. Derfor kaldes INF for ’atom-aftalen’. Missilerne kunne også have været anvendt til at fremføre konventionelle sprængladninger.

Mellemdistancemissiler er missiler med en rækkevidde på mellem 1.000 og 5.500 kilometer. Kortere rækkende missiler er missiler med en rækkevidde på mellem 500 og 1.000 kilometer. Krydsermissiler er missiler med en rækkevidde på op til 2.500 kilometer, som flyver i meget lav højde, og som kan programmeres til at følge terrænets konturer.

Ved INF-traktaten blev en hel kategori af USA’s og Sovjetunionens landbaserede mellemdistance- og kortererækkende missiler til brug for fremføring af atomvåben – såvel ballistiske missiler som krydsermissiler affyret fra landjorden – med en ræk-

John Kierulf er fhv. ministerråd og nedrustningsforhandler i Udenrigsministeriet og forfatter til ”Nedrustning - i et folkeretligt perspektiv” (Djøf Forlag 2014) og ”Disarmament under International Law” (MQUP/Djøf Forlag 2017).

kevidde på mellem 500 og 5.500 kilometer afskaffet globalt. Det var således ikke alene de missiler, som fandtes i Europa, men alle de to landes missiler i de pågældende kategorier. I kraft af INF blev i alt 859 amerikanske mellemdistance- og kortere rækkevidde missiler (af typen Pershing II og Ia) og landbaserede krydsermissiler (type BGM-109G) destrueret.

Af det samlede antal amerikanske mellemdistance- og kortere rækkevidde missiler var i alt 572 missiler deployeret i Europa (i det daværende Vesttyskland, Italien, Storbritannien og Belgien), heraf 108 Pershing-missiler og 464 krydsermissiler. De amerikanske krydsermissiler var urustret med atom-sprænghoveder med en sprængladning på op til 150 kilotoner, det vil sige cirka 100 gange kraftigere end atom-bomben, som blev nedkastet over Hiroshima. På russisk side blev i alt 1.752 mellemdistance- og kortere rækkevidde missiler – hovedsagelig af typen SS-20, SS-4, SS-5, samt et mindre antal SS-12 og SS-23 – destrueret. Det var især de russiske SS-20 missiler, som udgjorde den største trussel mod Vesteuropa. Hver af SS-20'erne var forsynet med tre nukleare sprænghoveder på hver 150 kilo-toner.

INF-traktaten var et gennembrud for kontrollen med de amerikanske og russiske atomvåben og deres fremførelsesmidler, idet traktaten var den første nedrustningsaftale, som indeholdt

en protokol om et omfattende inspektionsregime for de to traktatparters gensidige inspektioner på stedet, det vil sige verifikation af overholdelsen af traktaten på hinandens territorier. Indgåelsen af INF-traktaten var medvirkende til afslutningen på Den Koldes Krig.

Overtrædelse og opsigelse

Allerede i 2014 under den præsident Barack Obamas administration anklagede USA Rusland for at overtræde INF ved at teste en ny type mellemdistance-krydsermissiler til anvendelse på krigsskibe. Overtrædelsen bestod i, at missilerne blev testet på landbaserede affyringsramper, hvilket ikke er tilladt ifølge INF. Ifølge senere efterretningsrapporter begyndte Rus-

land i slutningen af 2014 at deployere taktiske, mobile "Iskander"-mellemdistance-krydsermissiler (type 9M729, som af NATO betegnes

SSC-8) i Kaliningrad-regionen. Senere har amerikanske efterretningskilder bekræftet, at Rusland har udviklet, testet og indledt opstillingen af Iskander-krydsermissiler, som har en skønnet rækkevidde på op til 2.500 kilometer og en nuklear sprængladning på mellem 10 og 50 kilotoner. Dette er en klar overtrædelse af INF.

4. december 2018 annoncerede den amerikanske udenrigsminister Mike Pompeo, at Rusland havde deployeret et landbaseret missilsystem, som overskrider INF-traktatens maksimalt

Den amerikanske regering overvejer allerede at deployere nye mellemdistancemissiler i Europa som modvægt til de russiske Iskander-missiler.

tilladte rækkevidde på 500 kilometer. Pompeo meddelte endvidere, at USA 60 dage senere ville suspendere sine forpligtelser i henhold til traktaten og formelt annoncere USA's tilbagetrækning fra traktaten, med mindre Rusland på ny overholdt traktaten. Efter 60 dages fristens udløb 1. februar 2019, og efter at Rusland ikke havde vist tegn på at ville overholde traktaten, opsgavde USA formelt sin deltagelse i INF til udløb 2. august. Kort tid derefter med-

INF-traktaten var et gennembrud for kontrollen med de amerikanske og russiske atomvåben.

delte Rusland, at man fra russisk side ligeledes opsgavde sin deltagelse i traktaten. Dette er formelt sket ved en lov, som suspenderer INF-traktaten, som blev underskrevet af Ruslands præsident Vladimir Putin 3. juli 2019.

INF indeholder i lighed med flere andre nedrustnings- og våbenkontrollaftaler en artikel (XV) om, at ”hver traktatpart under udøvelse af sin nationale suverænitet har ret til at træde tilbage fra Traktaten, såfremt traktatparten beslutter, at ekstraordinære, relevante begivenheder har bragt dens vitale interesser i fare”. Tilbage trædelsen fra traktaten skal gives med seks måneders varsel. USA's opsigelse af INF udgør således ikke et folkeretsbrud – forudsat, at Ruslands manglende-opfyldelse af traktaten må betragtes som et væsentligt traktatbrud, hvilket må siges at være tilfældet.

Ingen planer om traktatforlængelse

USA's og Ruslands opsigelse/suspension af INF-traktaten og samtidige til-

kendegivelser fra de to lande om, at de vil fortsætte og accelerere udviklingen af nye landbaserede mellemdistance- og kortererækkende missiler, som må formodes at skulle opstilles i den østlige del af Europa og forsynes med atomspræghoveder, udgør et væsentligt tilbageskridt i bestræbelserne på at nedruste atomvåbnene.

De to landes opsigelse af atomaf-talen sender et bekymringsvækkende signal om, at et nyt nukleart våbenkapløb mellem USA og Rusland kan være på vej. Den amerikanske regering overvejer allerede at

deployere nye mellemdistancemissiler i Europa som modvægt til de russiske Iskander-missiler. Foreløbig har ingen af de østeuropæiske NATO-lande tilkendegivet at ville være værtslande for nye amerikanske mellemdistance-missiler. Deployering af amerikanske atombevæbnede missiler i Europa vil i øvrigt være i modstrid med forbuddet i Ikke-spredningstraktaten (NPT) mod overførsel af atomvåben til ikke-atomvåbenstater.

Opsigelsen af INF lover heller ikke godt for udsigterne til, at det vil være muligt at forlænge den seneste traktat mellem USA og Rusland om yderligere reduktioner og begrænsninger af deres offensive strategiske – det vil sige langtrækkende – atomvåben. Denne såkaldte New START-traktat om foranstaltninger til yderligere reduktion og begrænsning af strategiske offensive våben blev undertegnet 8. april 2010 og trådte i kraft den 5. februar 2011. Traktaten er tidsbegrænset med en varighed på 10 år, det vil sige indtil februar 2021,

med mindre den bliver afløst af en efterfølgende traktat eller forlænget for yderligere, maksimalt fem år.

Ifølge New START-traktaten skulle hver af deltagerstaterne inden 5. februar 2018 have reduceret antallet af deres deployerede interkontinentale ballistiske missiler (ICBM) og ballistiske missiler affyret fra undervandsbåde (SLBM) samt deres tunge bombe-fly til højst 700, og antallet af sprænghoveder på deres deployerede ICBM, SLBM og tunge bombe-fly til højst 1.550. Både USA og Rusland havde opfyldt deres reduktionsforpligtelser inden udløbet af fristen.

Selvom New START-traktaten udløber om mindre end 1,5 år, har der ikke været afholdt møder eller forhandlinger mellem de to lande på højere politisk niveau om en forlængelse af traktaten. Såfremt New START-traktaten ikke bliver afløst af en ny traktat eller forlænget, vil der ikke længere være nogen traktatmæssige – og dermed folkeretligt bindende – begrænsninger for USA og Rusland. Herefter vil de to lande kunne udvikle og deployere nye atombevæbnede missiler i Europa og Asien. En anden alvorlig konsekvens vil være, at den nuværende verifikation af hinandens atomvåben gennem inspektioner på stedet vil bortfalde.

Opstilling af nye atombevæbnede mellemdistance- og kortererækkende missiler i Europa vil kun bidrage til yderligere sikkerhedspolitisk ustabilitet, bringe freden i Europa i fare og forøge risikoen for en væbnet konflikt mellem Vesten og Rusland, som hurtigt vil kunne komme ud af kontrol og udvikle sig til en altødelæggende

Sikkerheden og stabiliteten i Europa bliver ikke forøget med flere atomvåben.

atomkrig. Sikkerheden og stabiliteten i Europa bliver ikke forøget med flere atomvåben – tværtimod. USA har allerede en restbeholdning af atomvåben fra Den Kolde Krigs tid – cirka 180 taktiske atombomber (type B61), som er deployeret i fem europæiske lande: Belgien, Italien, Nederlandene, Tyrkiet og Tyskland. Opsigelse af nedrustnings- og våbenkontrolaftaler er ikke fremmende for sikkerheden og stabiliteten og vil kun føre til et nyt, kostbart våbenkapløb.

Danmark bør være aktiv

For at forhindre et nyt våbenkapløb mellem USA og Rusland om opstilling i den østlige del af Europa af nye atombevæbnede mellemdistance- og kortererækkende missiler må den nuværende strategiske ustabilitet mellem de to lande søges imødegået gennem genoptagelse af dialog mellem Washington og Moskva om den fælles eksistentielle trussel om gensidig anvendelse af atomvåben. Tilliden kan kun gendannes gennem dialog, som de militære ledere med ansvar for atomvåbnene også bør deltage i.

Drøftelserne om nuklear krisestyring bør blandt andet omfatte tiltag til at genetablere kommunikationskanalerne for varslinger om tiltagende konflikter og til at forlænge den tid, som de politiske og militære ledere i dag har i en krisesituation til at træffe beslutning om anvendelse af atomvåben.

Dette vil kunne gøres ved at tage deployerede atomvåben ud af højt operationelt beredskab (klargøring til af-fyring på få minutter) og ved at fjerne atomsprænghovederne fra deres fremføringsmidler (missiler). Derved opnås tid til at deeskalere en opstået krise eller akut konflikt gennem forhandling.

Danmark bør føre en udenrigs- og sikkerhedspolitik til fremme af sådanne tiltag og på ny deltage aktivt i det internationale samarbejde, blandt andet i FN om at forhindre flere atomvåben og tværtimod søge deres antal reduceret yderligere.

○○○